

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Položaj invalidk*(raziskovalno mnenje na zaprosilo Evropskega parlamenta)*

(2018/C 367/04)

Poročevalka: **Gunta ANČA**

Zaprosilo	Evropski parlament, 3. 4. 2018
Pravna podlaga	člen 29 Pogodbe o delovanju Evropske unije
Sklep plenarne skupščine	13. 3. 2018
Pristojnost	strokovna skupina za zaposlovanje, socialne zadeve in državljanstvo
Datum sprejetja mnenja strokovne skupine	6. 6. 2018
Datum sprejetja mnenja na plenarnem zasedanju	11. 7. 2018
Plenarno zasedanje št.	536
Rezultat glasovanja (za/proti/vzdržani)	187/2/0

1. Sklepi in priporočila

1.1 Invalidne ženske in dekleta se še naprej soočajo z različnimi oblikami diskriminacije na podlagi spola in invalidnosti hkrati (presečna diskriminacija). Invalidke niso deležne enakih možnosti in ne morejo enakopravno sodelovati v vseh vidikih družbenega življenja. Med drugim so prepogosto izključene iz vključujočega izobraževanja in usposabljanja, zaposlovanja, dostopa do programov za omejevanje revščine, ustreznih stanovanj ter sodelovanja v političnem in javnem življenju. Več zakonodajnih aktov jim preprečuje odločanje o lastnem življenju, med drugim o svojih spolnih in reproduktivnih pravicah. Ovirano je tudi uveljavljanje pravic, ki jih imajo kot državljanke EU ⁽¹⁾.

1.2 EESO v tem mnenju poziva EU, naj skupaj z vsemi državami članicami izvaja Konvencijo o pravicah invalidov ⁽²⁾, priporočila v zvezi z invalidnimi ženskami in dekleti, ki jih je EU prejela leta 2015 od Odbora ZN za pravice invalidov, ter splošni komentar št. 3 tega odbora glede člena 6 te konvencije.

1.3 EU in njene države članice pozivamo, naj v svoje prihodnje strategije, politike in programe za enakost spolov vključijo vidik invalidnosti, v strategije na področju invalidnosti, tudi v prihodnjo evropsko strategijo o invalidnosti za obdobje 2020–2030 in evropski steber socialnih pravic, pa vključijo vidik spola ⁽³⁾. Vidik invalidk bi bilo treba obravnavati v strategiji, ki bo nasledila strategijo Evropa 2020 za pametno, trajnostno in vključujočo rast, saj je njihovo gospodarsko in družbeno sodelovanje ključnega pomena za uspeh krovne evropske gospodarske in družbene strategije ⁽⁴⁾.

1.4 Tako na ravni EU kot na ravni držav članic bi bilo treba sprejeti ustrezne ukrepe in dodeliti posebna proračunska sredstva za strukturiran dialog, da se zajamči koristno posvetovanje z invalidi, vključno z invalidnimi ženskami, deklicami in dečki, prek njihovih zastopniških organizacij, in njihovo sodelovanje pri izvajanju in spremljanju Konvencije o pravicah invalidov ⁽⁵⁾.

⁽¹⁾ Odbor ZN za pravice invalidov, Splošni komentar št. 3 (CRPD/C/GC/3), str. 1; Evropski invalidski forum, Alternativno poročilo za Odbor ZN za pravice invalidov, str. 57 (nista prevedena v slovenščino).

⁽²⁾ Konvencija Združenih narodov o pravicah invalidov.

⁽³⁾ Odbor ZN za pravice invalidov, Sklepne ugotovitve o začetnem poročilu EU, Združeni narodi (CRPD/C/EU/CO/1, člen 6) (ni prevedeno v slovenščino).

⁽⁴⁾ Poročilo o invalidkah, Evropski parlament, 14. oktober 2013, str. 6.

⁽⁵⁾ Glej opombo 3, člen. 4.3; glej opombo 1, str. 17

1.5 Sedanji in prihodnji instrumenti financiranja EU, zlasti strukturna sklada in Evropski socialni sklad, bi morali biti ključno orodje v podporo državam članicam pri spodbujanju dostopa in nediskriminacije invalidnih žensk in deklet⁽⁶⁾.

1.6 EU in njene države članice bi se morale hitro pridružiti Konvenciji Sveta Evrope o preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter o boju proti njima (Istanbulska konvencija), kar bi bil nadaljnji korak v boju proti nasilju nad invalidnimi ženskami in dekleti⁽⁷⁾. Ti ukrepi bi morali vključevati kriminalizacijo spolnega in drugih vrst nasilja nad invalidnimi ženskami in dekleti, vključno z odpravo prisilne sterilizacije⁽⁸⁾.

1.7 EU in države članice bi morale sprejeti vse potrebne ukrepe za zagotovitev, da imajo invalidne ženske in dekleta enak dostop do zdravstvenih storitev za invalide, prilagojen njihovemu zdravstvenemu stanju, pa tudi do splošnih storitev. Vse invalidne ženske in dekleta morajo imeti možnost, da lahko uveljavljajo svojo pravno in poslovno sposobnost in same sprejemajo odločitve (tudi s podporo, če tako želijo) glede zdravstvene in/ali terapevtske nege, vključno z odločitvami glede ohranitve plodnosti in reproduktivne neodvisnosti⁽⁹⁾.

2. Uvod

2.1 Invalidke so še vedno na robu družbe. Položaj invalidk ni samo slabši od položaja neinvalidk, je tudi slabši od položaja invalidov⁽¹⁰⁾.

2.2 Invalidke predstavljajo 16 % vsega ženskega prebivalstva v Evropi, pri čemer se šteje, da je v EU trenutno nekaj manj kot 250 milijonov žensk, kar pomeni, da je invalidnih žensk in deklet približno 40 milijonov⁽¹¹⁾.

2.3 V Evropi in po vsem svetu se povečuje število starejših, kar pomeni, da se bo ustrezno povečalo tudi število invalidov. Zaradi daljše pričakovane življenjske dobe žensk se bo nesorazmerno povečalo število invalidk⁽¹²⁾.

2.4 EESO v tem mnenju poziva EU, naj skupaj z vsemi državami članicami izvaja Konvencijo o pravicah invalidov⁽¹³⁾, priporočila v zvezi z invalidnimi ženskami in dekleti, ki jih je EU prejela leta 2015 v okviru te konvencije, ter splošni komentar št. 3 Odbora OZN glede člena 6 te konvencije. EU in njene države članice bi morale takoj pripraviti akcijski načrt s časovnimi roki in viri za izvajanje Konvencije o pravicah invalidov.

3. Splošne ugotovitve

Mednarodni in evropski pravni okvir

3.1 EU je pogodbenica Konvencije o pravicah invalidov, skupaj z vsemi 28 državami članicami EU. Mednarodna zakonodaja jih zdaj obvezuje k spoštovanju te konvencije, kar pomeni, da morajo skupaj spodbujati, varovati in zagotavljati pravice invalidov, kakor jih določa ta konvencija, vključno s pravicami invalidnih žensk in deklet. EU in njene države članice bi morale biti za vzor, saj je EU edina organizacija regionalnega povezovanja na svetu, ki je podpisala konvencijo, hkrati pa ima edinstveno priložnost, da zagotovi usklajeno in enako zaščito invalidnih žensk in deklet v Evropi.

3.2 Konvencija o pravicah invalidov v členu 6 priznava, „da so invalidne ženske in deklice žrtve različnih vrst diskriminacije, in glede na to [države pogodbenice] sprejmejo ukrepe, s katerimi jim zagotovijo polno in enako uživanje vseh človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Države pogodbenice sprejmejo vse ustrezne ukrepe za zagotovitev celovitega razvoja, napredka in krepitve vloge in položaja žensk, da jim zagotovijo uresničevanje in uživanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin po tej konvenciji.“

⁽⁶⁾ Glej opombo 4, str. 9.

⁽⁷⁾ Glej opombo 3, člen 16.

⁽⁸⁾ Poročilo o odpravi prisilne sterilizacije invalidnih žensk in deklet, Evropski invalidski forum, 2018, str. 49 (na voljo v angleščini).

⁽⁹⁾ Drugi manifest o pravicah invalidnih žensk in deklet v EU, Evropski invalidski forum, 2011, str. 18 in 34 (na voljo v angleščini).

⁽¹⁰⁾ Glej opombo 9, str. 4.

⁽¹¹⁾ *Ad hoc module of the EU Labour Force Survey (LFS) on people with disabilities and long term health problems* (Priložnostni modul raziskave o delovni sili Evropske unije o invalidnih osebah in osebah z dolgoročnimi zdravstvenimi težavami), 2002.

⁽¹²⁾ Glej opombo 4, str. 24.

⁽¹³⁾ Konvencija Združenih narodov o pravicah invalidov.

3.3 Odbor OZN za pravice invalidov je leta 2015 podal pomembna priporočila o tem, kako izboljšati položaj invalidov v Evropski uniji, vključno z invalidnimi ženskami in dekleti.

3.4 Leta 2016 je ta odbor sprejel splošni komentar št. 3 glede člena 6 Konvencije o pravicah invalidov, v katerem je poudaril, da morajo države pogodbenice konvencije, vključno z EU, sprejeti navedene ukrepe za spodbujanje pravic invalidnih žensk in deklet.

3.5 Vse države članice EU so tudi pogodbenice Konvencije OZN o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk, ki je najobsežnejši mednarodni pravni instrument za spodbujanje enakopravnega priznavanja, uživanja in uresničevanja vseh človekovih pravic žensk v političnem, gospodarskem, družbenem, kulturnem, državljskem in domačem okolju. Invalidne ženske in dekleta bi morale biti v celoti upravičene do nacionalnih prizadevanj za izvajanje Konvencije o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk in biti vanje vključene.

3.6 Člena 10 in 19 Pogodbe o delovanju Evropske unije (PDEU) določata, da si EU pri opredeljevanju in izvajanju svojih politik in dejavnosti prizadeva za boj proti diskriminaciji na podlagi spola, rase ali narodnosti, vere ali prepričanja, invalidnosti, starosti ali spolne usmerjenosti in da v ta namen sprejema ustrezne ukrepe. Člen 8 PDEU določa: „V vseh svojih dejavnostih si Unija prizadeva odpraviti neenakosti in spodbujati enakost med moškimi in ženskami.“

3.7 Člena 20 in 26 Listine Evropske unije o temeljnih pravicah prepovedujeta diskriminacijo na podlagi invalidnosti in priznavata pravico invalidov do ukrepov za zagotavljanje njihove samostojnosti, socialne in poklicne vključenosti ter sodelovanja v življenju skupnosti. Listina navaja tudi enakost moških in žensk ter prepoved diskriminacije iz številnih razlogov – med drugim na podlagi spola.

4. Splošna priporočila

4.1 Evropska unija v nasprotju z določbami Konvencije o pravicah invalidov, Konvencije o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk, Pogodbe o delovanju EU in Listine EU o temeljnih pravicah vidika invalidnosti ni vključila v vse svoje politike, programe in strategije za enakost spolov, niti ni v strategijah na področju invalidnosti uporabila vidika spola. EU in državam članicam trenutno manjka trden pravni okvir za varstvo, spodbujanje in zagotavljanje vseh človekovih pravic vsem invalidnim ženskam in dekletom. EU in njene države članice pozivamo, naj v svoje prihodnje strategije, politike in programe za enakost spolov vključijo vidik invalidnosti, v strategije na področju invalidnosti, tudi v prihodnjo evropsko strategijo o invalidnosti za obdobje 2020–2030 in evropski steber socialnih pravic, pa vključijo vidik spola. Vidik invalidk bi bilo treba obravnavati tudi v strategiji, ki bo nasledila strategijo Evropa 2020 za pametno, trajnostno in vključujočo rast, saj je njihovo gospodarsko in družbeno sodelovanje ključnega pomena za uspeh krovne evropske gospodarske in družbene strategije ⁽¹⁴⁾.

4.2 EU in njene države članice se z organizacijami, ki zastopajo invalidne ženske in dekleta, ne posvetujejo dovolj in jim ne namenjajo dovolj sredstev. Tako na ravni EU kot na ravni držav članic bi bilo treba sprejeti ustrezne ukrepe in dodeliti posebna proračunska sredstva za strukturiran dialog, da se zajamči koristno posvetovanje z invalidi, vključno z invalidnimi ženskami, deklicami in dečki, prek njihovih zastopniških organizacij, in njihovo sodelovanje pri izvajanju in spremljanju Konvencije o pravicah invalidov ⁽¹⁵⁾.

4.3 Invalidne ženske in dekleta so še vedno na obrobju vseh organizacij za človekove pravice. Redna poročila, ki jih pripravljajo ustrezni organi EU in držav članic za izvajanje pogodb o človekovih pravicah, bi morala avtomatično vključevati informacije o invalidkah. Ta praksa bi morala veljati tudi za vse druge institucije, ki se zavzemajo za človekove pravice na ravni EU in nacionalni ravni, vključno z zastopniškimi organizacijami invalidov in njihovih družin, žensk na splošno in invalidk ⁽¹⁶⁾.

⁽¹⁴⁾ Glej opombo 3, člen 6; glej opombo 4, str. 6.

⁽¹⁵⁾ Glej opombo 3, člen 4.3; glej opombo 1, str. 17.

⁽¹⁶⁾ Glej opombo 9, str. 47.

4.4 EU in njene države članice nimajo doslednih in primerljivih podatkov ter kazalnikov človekovih pravic za invalidne ženske in dekleta niti raziskav o položaju invalidnih žensk in deklet v EU⁽¹⁷⁾. EESO priporoča, da evropske agencije, in sicer Eurofound, Cedefop, Agencija EU za temeljne pravice in Evropski inštitut za enakost spolov, pri svojem delu zavzamejo bolj sistematičen pristop do invalidov in njihovega položaja na trgu dela in v družbi. Pri tem bi morale posebej upoštevati položaj žensk in dejstvo, da presečnost lahko povzroča različne oblike diskriminacije. EESO priporoča tudi, da to vprašanje jasno vključijo v svoje delovne programe. Vprašanje invalidnih žensk in deklet bi bilo treba na ravni EU in na nacionalni ravni vključiti v zbiranje podatkov in statistike po spolu in starosti ter v obstoječe serije statističnih podatkov in raziskave po načelih Konvencije o pravicah invalidov. Za usmerjanje načrtovanja politik bi bilo treba vzpostaviti mehanizem za spremljanje napredka in financiranje zbiranja podatkov, študije in raziskave o invalidnih ženskah in dekletih ter različnih med seboj prepletenih oblikah diskriminacije, s katerimi se soočajo, med drugim v najbolj marginaliziranih družbenih skupinah, kot so etnične in verske manjšine. V vseh raziskavah o pravicah invalidov bi bilo treba upoštevati vidik spola, v raziskavah o ženskah in dekletih pa vidik invalidnosti.

4.5 Sedanji in prihodnji instrumenti financiranja EU, zlasti strukturna sklada in Evropski socialni sklad, bi morali biti ključno orodje za podporo državam članicam pri spodbujanju dostopa in nediskriminacije invalidnih žensk in deklet⁽¹⁸⁾, ozaveščanje in večjo seznanjenost z možnostmi financiranja tovrstnih ukrepov v programih po letu 2020. Invalidske organizacije bi morale prejemati dostopne informacije in pomoč pri dostopu do možnosti financiranja.

4.6 Invalidne ženske in dekleta v Evropi vse bolj ogrožajo različne oblike diskriminacije hkrati. Prekrivanje več dejavnikov, tj. rase, etnične pripadnosti, družbenega razreda, starosti, spolne usmerjenosti, narodnosti, vere, spola, invalidnosti ter statusa begunca ali migranta, ima multiplikacijski učinek, zaradi katerega se poveča diskriminacija, ki jo doživljajo invalidne ženske in dekleta⁽¹⁹⁾. Ta izhaja iz načina, kako ljudje gradijo svojo identiteto, pri tem pa se ne upoštevajo razlike med invalidkami, saj se jih posploši – ne glede na njihovo družbeno okolje – in se jih obravnava ločeno⁽²⁰⁾. EU in njene države članice bi morale razveljaviti vso diskriminatorno zakonodajo, politike in prakse ter prepovedati vse oblike diskriminacije na podlagi spola in invalidnosti, vključno s primeri, kjer se ta vidika prepletata. Sprejeti bi bilo treba strogo in široko zakonodajo EU, ki bi invalidke štela pred takšno presečno diskriminacijo na vseh področjih življenja⁽²¹⁾.

4.7 Zgodovina, miselnost in predsodki skupnosti, tudi sorodnikov v krogu družine, so ustvarili negativne stereotipe invalidnih žensk in deklet in s tem prispevali k njihovi družbeni osamitvi in izključenosti. Mediji se skoraj ne zmenijo zanje, če pa se invalidke v njih vseeno pojavijo, se obravnavajo z nespornega medicinskega vidika, njihove sposobnosti in prispevek k njihovem okolju pa se prezrejo⁽²²⁾. Invalidne ženske in dekleta se na zavedajo dovolj pravic, ki jih imajo po Konvenciji o pravicah invalidov, Konvenciji o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk in zakonodaji EU. EU in njene države članice bi morale pripraviti obsežno kampanjo za ozaveščanje o konvencijah o pravicah invalidov in o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk, opozarjati na položaj invalidk ter se boriti proti predsodkom o invalidnih ženskah in dekletih⁽²³⁾. Medije bi bilo treba spodbujati, da bi se posvetovali z invalidkami in jih vključevali, po možnosti na predlog njihovih organizacij, ki bi tudi morale sodelovati v predstavitev in spremljati programe. Invalidske organizacije bi morale prejemati ustrezna sredstva za obveščanje in usposabljanje invalidnih žensk in deklet ter njihovih družin glede pravic, ki jih imajo po Konvenciji o pravicah invalidov.

4.8 EU je kot javna uprava v svojih institucijah dolžna izvajati Konvencijo o pravicah invalidov. Zagotoviti bi morala, da se vidik invalidnih žensk in deklet v polni meri upošteva in spoštuje na njenih dogodkih in sejah, pri komuniciranju, obveščanju in posvetovanju ter v politikah glede socialne varnosti in zaposlovanja. Prizadevati bi si morala tudi za to, da so vprašanja spola upoštevana v njenih proračunih. Sprejeti bi bilo treba pozitivne ukrepe, s katerimi bi invalidkam zagotovili enakopravno sodelovanje pri delu in delovanju institucij EU.

⁽¹⁷⁾ Glej opombo 4, str. 16.

⁽¹⁸⁾ Glej opombo 4, str. 9.

⁽¹⁹⁾ Glej opombo 1, str. 2.

⁽²⁰⁾ Glej opombo 9, str. 52.

⁽²¹⁾ Glej opombo 1, str. 15.

⁽²²⁾ Glej opombo 9, str. 11.

⁽²³⁾ Glej opombo 3, člen 8.

5. Posebne ugotovitve

5.1 Nasilje

5.1.1 Invalidke so v primerjavi z drugimi ženskami bolj izpostavljene tveganju nasilja, izkoriščanja in zlorabe. Nasilje je lahko medosebne, institucionalne ali/in strukturne narave. Institucionalno in/ali strukturno nasilje je vsaka oblika strukturne neenakosti ali institucionalne diskriminacije, zaradi katere ženska ostaja v podrejenem položaju, fizično ali ideološko, v primerjavi z drugimi osebami v njeni družini, gospodinjstvu ali skupnosti⁽²⁴⁾. Agencija Evropske unije za temeljne pravice je v študiji iz leta 2014 ocenila, da so invalidne ženske in dekleta 3- do 5-krat pogosteje žrtve nasilja, zlasti nasilja v družini⁽²⁵⁾.

5.1.2 Evropska in nacionalna zakonodaja na področju preprečevanja izkoriščanja, nasilja in zlorabe pogosto ne izpostavlja invalidnih žensk in deklet. EU bi morala sprejeti potrebne ukrepe za to, da se invalidnost upošteva v vsej zakonodaji, politikah in strategijah za boj proti nasilju, zlorabam in izkoriščanju⁽²⁶⁾. Nasilje nad ženskami bi bilo treba opredeliti kot kaznivo dejanje. Sprejeti bi bilo treba vse ustrezne zakonodajne, upravne, socialne in izobraževalne ukrepe za zaščito invalidnih žensk in deklet pred vsemi oblikami izkoriščanja, nasilja in zlorab tako znotraj kot zunaj domačega okolja ter jim omogočiti dostop do sodnega varstva z zagotavljanjem ustrezne pomoči in podpore v skupnosti, pri čemer se upoštevajo njihove specifične potrebe skupaj s pripomočki, da bi preprečili njihovo osamitev in zaprtost med štiri stene⁽²⁷⁾.

5.1.3 EU in njene države članice bi se morale hitro pridružiti Konvenciji Sveta Evrope o preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter o boju proti njima (Istanbulska konvencija), kar bi bil nadaljnji korak v boju proti nasilju nad invalidnimi ženskami in dekleti. Ti ukrepi bi morali vključevati kriminalizacijo spolnega in drugih vrst nasilja nad invalidnimi ženskami in dekleti, vključno z odpravo prisilne sterilizacije⁽²⁸⁾.

5.2 Spolno in reproduktivno zdravje in pravice, vključno s spoštovanjem doma in družine

5.2.1 Krivični stereotipi, povezani z invalidnostjo in spolom, so oblika diskriminacije, ki ima posebej resen vpliv na uživanje spolnega in reproduktivnega zdravja in pravic ter pravice ustvariti družino. Med škodljivimi stereotipi glede invalidk so prepričanje, da jim ni do spolnosti, da so nesposobne, nerazumne in/ali hiperseksualne⁽²⁹⁾.

5.2.2 Invalidkam, zlasti ženskam s psihosocialno ali umsko prizadetostjo, se pogosto ne daje možnosti izbire, odločitve pa pogosto namesto njih sprejemajo tretje osebe, kot so pravni zastopniki, izvajalci storitev, varuhi in družinski člani, s čimer se kršijo pravice, ki jim jih daje člen 12 Konvencije o pravicah invalidov⁽³⁰⁾. Vse prepogosto se invalidne ženske in dekleta prisilijo v sterilizacijo, splav ali v druge oblike nadzora nad njihovo plodnostjo. EU in države članice bi morale sprejeti vse potrebne ukrepe za zagotovitev, da lahko vse invalidke uveljavljajo svojo pravno in poslovno sposobnost ter same sprejemajo odločitve (tudi s podporo, če tako želijo) glede zdravstvene in/ali terapevtske nege, vključno z odločitvami glede ohranitve plodnosti in reproduktivne neodvisnosti, pravice do samostojne izbire števila in pogostnosti nosečnosti, zadev, povezanih s spolnostjo, in pravice do navezovanja odnosov. To bi se moralo zgoditi brez prisile, diskriminacije in nasilja. Prisilna sterilizacija in prisilni splav sta obliki nasilja nad ženskami in bi jih bilo treba opredeliti kot kaznivo dejanje, kot to določa člen 39 Konvencije Sveta Evrope o preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter o boju proti njima⁽³¹⁾.

⁽²⁴⁾ Glej opombo 1, str. 8.

⁽²⁵⁾ Raziskava Agencije Evropske unije za temeljne pravice o nasilju nad ženskami, 2014, str. 186 (ni prevedeno v slovenščino).

⁽²⁶⁾ Glej opombo 3, člen 16.

⁽²⁷⁾ Glej opombo 9, str. 21.

⁽²⁸⁾ Glej opombo 3, člen 16; glej opombo 8, str. 49.

⁽²⁹⁾ Glej opombo 1, str. 10.

⁽³⁰⁾ Glej opombo 1, str. 11.

⁽³¹⁾ Poročilo o odpravi prisilne sterilizacije invalidnih žensk in deklet, Evropski invalidski forum, 2018, str. 49 in 50 (ni prevedeno v slovenščino).

5.2.3 Invalidkam se ponekod tudi onemogoča dostop do informacij, obveščanja in izobraževanja o njihovem spolnem in reproduktivnem zdravju ter pravicah, to pa na podlagi škodljivih stereotipov, zaradi katerih se predpostavlja, da jih spolnost ne zanima, zato takih informacij ne potrebujejo tako kot drugi. Včasih informacije tudi niso na voljo v dostopni obliki. Zdravstveni domovi in oprema, vključno z napravami za mamografijo in posteljami za ginekološke preglede, pogosto invalidkam niso fizično dostopni⁽³²⁾. EU in države članice bi morale sprejeti vse potrebne ukrepe za zagotovitev, da imajo invalidne ženske in dekleta enak dostop do zdravstvenih storitev za invalide glede na posamezno invalidnost, pa tudi do dostopnih splošnih storitev, kot so zobozdravniške in oftalmološke storitve, storitve glede spolnega in reproduktivnega zdravja in preventive, vključno z ginekološkimi in zdravstvenimi pregledi, načrtovanjem družine in prilagojeno podporo med nosečnostjo.

5.2.4 Treba bi bilo sprejeti potrebne ukrepe za usposabljanje strokovnjakov, predvsem na zdravstvenem in pravnem področju, da bi zagotovili, da bi ti med sodnimi preiskavami in postopki upoštevali mnenje invalidnih deklet in žensk. Te ukrepe bi bilo treba sprejeti v tesnem sodelovanju z zastopniškimi invalidskimi organizacijami.

5.3 Izobraževanje in usposabljanje

5.3.1 Škodljivi stereotipi, povezani s spolom in invalidnostjo, še naprej podžigajo diskriminatorno vedenje, politike in prakso, kot na primer: uporaba izobraževalnega gradiva, v katerem se ponavljajo krivični stereotipi, povezani s spolom in invalidnostjo, ločevanje družinskih dejavnosti po spolu, prepuščanje skrbi za druge ženskam in dekletom ter ponekod pripisovanje večje vrednosti izobraževanju dečkov v odnosu do deklet, spodbujanje porok invalidnih deklic ter pomanjkanje dostopnih sanitarij v šolah, ki bi omogočale higiensko ravnanje v času menstruacije. Posledica tega so višja stopnja nepismenosti, šolski neuspeh, neenakomerno obiskovanje pouka, odsotnost iz šole in celo popolna opustitev šolanja⁽³³⁾.

5.3.2 Primerjalna analiza, opravljena v EU leta 2011, je pokazala, da je le 27 % invalidov, starih od 30 do 34 let, doseglo terciarno ali primerljivo izobrazbo v EU⁽³⁴⁾. Ločenih podatkov za invalidne ženske in dekleta ni na voljo. Številna invalidna dekleta in ženske v evropskih šolah in v različnih državah članicah EU nimajo dostopa do vključujoče, visokokakovostne izobrazbe v skladu s Konvencijo o pravicah invalidov. Izkazalo se je, da je finančna kriza škodovala prizadevanjem za vključujočo izobrazbo.

5.3.3 Vključujoče redno izobraževanje invalidnih deklet in žensk je treba obravnavati v okviru visokokakovostnega izobraževanja, enakih možnosti, podpore in razumne namestitve⁽³⁵⁾ ter univerzalne dostopnosti v celotnem življenjskem ciklu. Pri tem je treba zagotoviti, da imajo invalidke dostop do stalnega izobraževanja kot možnosti za povečanje osebne neodvisnosti, prostega osebnostnega razvoja in njihovega vključevanja v družbo ter stalnega uveljavljanja pravice do samostojnega odločanja in izbiranja načina življenja. Starši invalidnih otrok bi morali prejeti ustrezne informacije o koristih vključujočega rednega izobraževanja.

5.3.4 EU in države članice bi morale oceniti sedanje razmere in sprejeti ukrepe, da se s spodbujanjem uporabe evropskih finančnih instrumentov olajšata uživanje in dostop do vključujočih in kakovostnih možnosti izobraževanja za vse invalidne učence, dijake in študente v skladu s konvencijo o pravicah invalidov. V strategijo Evropa 2020 bi bilo treba pri uresničevanju ciljev na področju izobraževanja vključiti tudi kazalnike, povezane z invalidnostjo.

5.3.5 Ustrezni predpisi EU in programi izmenjave študentov (kot je Erasmus+) so bili v zadnjih letih izboljšani z vključitvijo finančne pomoči za mobilnost invalidnih študentov. V praksi pa se invalidni študentje soočajo s številnimi ovirami pri dostopu do nacionalnih izobraževalnih storitev v namembni državi (pristop, fizične, komunikacijske in informacijske ovire ter neprožnost učnega načrta)⁽³⁶⁾. Programi EU za višje in visoko izobraževanje, usposabljanje in vseživljenjsko učenje bi morali vključevati podporo za invalide. Evropski program izmenjave za mlade podjetnike bi moral vključevati finančno podporo za mlade invalide, kar trenutno ni zagotovljeno. Razširjati in deliti bi bilo treba dobre prakse

⁽³²⁾ Glej opombo 1, str. 11; glej opombo 9, str. 34.

⁽³³⁾ Glej opombo 1, str. 14.

⁽³⁴⁾ Anketa EU-SILC 2011.

⁽³⁵⁾ Glej opombo 9, str. 32.

⁽³⁶⁾ Alternativno poročilo za Odbor ZN za pravice invalidov, str. 43 (na voljo v angleščini).

in izzive programov izmenjave študentov in mladih podjetnikov ter zagotoviti usposabljanje za prosvetne delavce, socialne partnerje in medije.

5.3.6 Invalidnim ženskam in dekletom bi bilo treba zagotoviti enak dostop do različnih elementov infrastrukture IKT in informacijske družbe. Pri razvoju informacijskih in komunikacijskih tehnologij bi bilo treba upoštevati gospodarske dejavnike, izobraževalne potrebe in enake možnosti ne glede na starost, da bi invalidna dekleta in ženske, ki jim grozi socialna izključenost ali revščina, dobile dostop do njih.

5.4 Zaposlovanje

5.4.1 Na splošno je udeležba žensk na trgu dela precej nižja od udeležbe moških (46,6 % v primerjavi z 61,9 %). Trgi dela v vseh državah članicah kažejo precejšnje trdovratne razlike med spoloma. Invalidke pa so s trga dela še veliko bolj izključene. Kot je leta 2015 pokazal indeks enakosti spolov Evropskega inštituta za enakost spolov, je v EU zaposlenih le 18,8 % invalidk. Invalidov, po drugi strani, je zaposlenih 28,1 %. Stopnja brezposelnosti invalidk ostaja nesprejemljivo visoka, saj so zato bolj izpostavljene revščini in socialni izključenosti. Invalidne ženske in dekleta se soočajo z večjimi težavami pri vstopanju na trg dela, zaradi česar jim je težje živeti neodvisno. Invalidne ženske in dekleta pogosto prejemajo manjše plačilo. Ovire za mobilnost in večja odvisnost od družinskih članov in negovalcev ovirajo njihovo dejavno sodelovanje v izobraževanju, na trgu dela ter v socialnem in ekonomskem življenju družbe⁽³⁷⁾.

5.4.2 Zaradi visoke stopnje brezposelnosti invalidk in njihove neaktivnosti na trgu dela morajo EU in njene države članice pripraviti splošne in pozitivne ukrepe za invalidke, s katerimi bi spodbujali usposabljanje, posredovanje zaposlitve, dostop do zaposlitve, ohranjanje delovnega mesta, enako plačilo za enako delo, enak razvoj poklicne poti, prilagoditve na delovnem mestu ter usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja. Invalidke morajo enakopravno z drugimi imeti pravico do pravičnih in ugodnih delovnih pogojev, vključno z enakimi možnostmi in enakim plačilom za enakovredno delo⁽³⁸⁾.

5.4.3 Ob upoštevanju vloge instrumenta EU za mikrofinanciranje in Evropskega socialnega sklada pri spodbujanju zaposlovanja in socialne vključenosti bi bilo treba spodbujati možnosti za samozaposlitev, podjetništvo med invalidkami, enakopravno zastopnost v upravnih svetih podjetij, razvoj socialnih podjetij ali ustanovitev lastnega podjetja. Invalidke bi morale imeti enake pravice do finančne pomoči v celotnem življenjskem ciklu podjetja in veljati bi morale za kompetentne podjetnike. Pri tem bi bilo treba zagotoviti pozitivne ukrepe za invalidne podjetnice, tudi prebivalke podeželja, kot so ugodna posojila, mikroposojila in nepovratna sredstva.

5.4.4 S povečanjem števila invalidov se bo povečevalo breme za negovalce, zlasti za družinske negovalce, ki so večinoma ženske, ki morajo delati s krajšim delovnikom ali celo zapustiti trg dela, da bi lahko skrbele za vzdrževane družinske člane⁽³⁹⁾.

5.4.5 EU in države članice bi morale spodbujati boljše usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja za invalidke in negovalce invalidov z učinkovitimi ukrepi na podlagi njihovih konkretnih potreb. Med ukrepi, ki bi lahko omogočili ta cilj, so: preglednost plač, postopki zaposlovanja in prispevki za socialno varnost, prožni delovni čas ali delo s skrajšanim delovnim časom, ravnovesje med stroški, povezanimi z invalidnostjo, v povezavi z materinstvom in skrbjo za druge osebe, ki potrebujejo veliko pomoči, spodbujanje univerzalnega dostopa do cenovno dostopnih in kakovostnih storitev pomoči v različnih obdobjih dneva, kot so vrtci ali storitve oskrbe za starejše in druge osebe, ki potrebujejo veliko pomoči⁽⁴⁰⁾.

5.4.6 EU in države članice bi morale invalidke in družine invalidov vključiti v predlagano direktivo o usklajevanju poklicnega in zasebnega življenja staršev in oskrbovalcev ter druge politične ukrepe za boljše usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja delavcev in negovalcev⁽⁴¹⁾.

⁽³⁷⁾ Glej opombo 4, str. 7.

⁽³⁸⁾ Glej opombo 9, str. 41.

⁽³⁹⁾ Glej opombo 9, str. 45; glej opombo 4, str. 6.

⁽⁴⁰⁾ Glej opombo 4, str. 14; glej opombo 9, str. 43.

⁽⁴¹⁾ Glej opombo 3, člen 23.

5.4.7 Invalidke se soočajo tudi z edinstvenimi ovirami pri enakopravnem sodelovanju na delovnem mestu, kot so med drugim spolno nadlegovanje, neenako plačilo in pomanjkanje dostopa do pravnih sredstev, saj se zaradi diskriminatornih teženj njihove zahteve zavrnejo. EU in države članice bi morale invalidkam in negovalcem invalidov zagotoviti tudi varne in zdrave delovne pogoje, vključno z zaščito pred nadlegovanjem in popravno krivic. Nadlegovanje na delovnem mestu bi bilo treba preprečiti s sprejetjem učinkovitih protokolov proti nadlegovanju v skladu z določbami Direktive Sveta 2000/78/ES⁽⁴²⁾.

5.5 Sodelovanje v političnem in javnem življenju

5.5.1 Glasovi invalidnih žensk in deklet so bili v preteklosti in so še danes utišani, zato so tako nesorazmerno slabo zastopane med nosilci javnega odločanja. V večini držav članic EU odvzem pravne in poslovne sposobnosti invalidov pomeni tudi izgubo volilne pravice. Izvajanje volilne pravice lahko ovirajo tudi nedostopni volilni postopki, vključno z nedostopnimi volišči⁽⁴³⁾. EU bi morala zagotoviti, da lahko invalidke v polni meri sodelujejo v javnem in političnem življenju, zlasti na volitvah v Evropski parlament leta 2019.

5.5.2 Zaradi neravnovesja moči in različnih oblik diskriminacije hkrati imajo invalidke manj možnosti za vzpostavitev organizacij, ki se lahko zavzemajo za njihove potrebe zaradi invalidnosti (žensk, otrok in drugih), ali sodelovanje v njih. EU bi morala sprejeti ukrepe, s katerimi bi invalidke spodbudili k prevzemanju vodilnih vlog v javnih organih odločanja na vseh ravneh in jim omogočili oblikovanje organizacij in mrež invalidk ter sodelovanje v njih⁽⁴⁴⁾. Za invalidke bi bilo treba pripraviti programe usposabljanja in mentorstva in jim tako omogočiti sodelovanje v političnem in javnem življenju.

V Bruslju, 11. julija 2018

Predsednik
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Luca JAHIER

⁽⁴²⁾ Glej opombo 4, str. 25.

⁽⁴³⁾ Alternativno poročilo za Odbor ZN za pravice invalidov (na voljo v angleščini).

⁽⁴⁴⁾ Glej opombo 1, str. 16.